

קונטרס

טעם זקנים

שיחות התחזקות בעבודת השם
ע"ד הסלולה של
רביה"ק מוהר"ן מברסלב זי"ע
מאת הרה"ח
ר' לוי יצחק בענדער ז"ל
מתובל בסיפורי עובדות מאנ"ש מדורות הקודמים
מתורגם ללשון הקודש

טו

מבן
טעם
זקנים
שיחותיו של
רבי לוי יצחק בנדר ז"ל

תוכן השיעור

עדיין נותרו לי אחד עשר חודשים...

בחרו לכם את החלק הטוב...

לא הסתבל חוץ לד' אמות

רפואות שבספר המידות

הנני חפץ להיות נרדף

אתרוג מזן קארפין בימי חנוכה

שינויי נוסחאות

ברוך השם אשר נתן מנוחה

בעל השדה

שלא יכחיש אחד את חברו

רבי אהרן הרב מברסלב

הרב הכשר שלי

כיושב בסתר לחלואת פני מלך

רבי נתן פעל טוב יותר מכולם

בירור המדמה

כשזוליכו נפטר...

כל הזכויות שמורות

שער ועימוד: י. גרוס

0527644765

הערות והארות מתקבלות בחפץ לב, נא להתקשר אל:

יוסף מענדל האס, מאנסי ארה"ב

(מארה"ק: 0722-573-456) 1-845-200-0443

לקבלת הקונטרס וכן ההקלטה (MP3) של השיעור, יש לפנות דרך האימייל:

Rlyb148@gmail.com

לתרומות והפצה בלבד:

0548432460

bn5710048@gmail.com

פרשת נח שנת תשל"ה

מתוך שיעור בעיר בני ברק יצ"ו

(טייפ מס' #56)

בעל השדה

(מתחילה נשמע ר' מרדכי יגלניק ז"ל במסירת שיעור בספר הק' ליקוטי מוהר"ן תורה ס"ה אות ד', לאחר מכן ממשיך רבי לוי יצחק בנדר ז"ל בדבריו מעניין תורה זו), הרבי אומר כאן בתורה זו, שיש 'בעל השדה' א*, - והוא מכונה בשם 'אגראדניק', 'דער אגראדניק'!²

אומר הרבי, שמי שחפץ לחגור מתניו, ולהיות ה'בעל השדה', עליו להיות 'איש אמוד', ו'תקיף', ו'גיבור חיל', ו'חכם', ו'צדיק גדול מאד', ועליו להיות 'אדם גדול ומופלג במעלה מאד'.

הערות ומראי מקומות

א. וז"ל שם אות א': דע כי יש שדה, וְשם גְּדֵלִים אֵילָנוֹת וְעֶשְׂבִים יָפִים וְנָאִים מָאד, וְגֵדֵל יָקָר יְפֵי הַשָּׂדֶה וְגִדּוּלָיו אֵי אֶפְשָׁר לְסַפֵּר, אֲשֶׁרֵי עֵין רְאֵתָה זֹאת. וְאֵילָנוֹת וְעֶשְׂבִים הֵם בְּחִינַת נְשָׁמוֹת קְדוֹשׁוֹת הַגְּדֵלִים שֶׁם ... וְמִי שְׂרוּצָה לְחַגֵּר מִתְּנִיּוֹ, לְהַכְנִיס עֲצָמוֹ לְהֵיוֹת הוּא הַבְּעַל הַשָּׂדֶה, צְרִיף לְהֵיוֹת אִישׁ אָמוּד וְתַקִּיף וְגִבּוֹר חֵיל וְחָכֵם וְצַדִּיק גְּדוֹל מָאד, כִּי צְרִיף לְהֵיוֹת אָדָם גְּדוֹל וּמְפֹלֵג בְּמַעֲלָה מָאד.

וְיֵשׁ אָחַד שְׂאֵינּוּ יָכוֹל לְגַמֵּר הַעֲנִיָן כִּי אִם עִם מִיתָתוֹ, וְאֶפְלוּ לְזֶה צְרִיף לְהֵיוֹת גְּדוֹל מָאד, כִּי יֵשׁ כְּמָה וְכְמָה גְּדוֹלִים, שְׂאֶפְלוּ עִם מִיתָתָם לֹא יוֹעִילוּ. רַק אִם יֵשׁ אָדָם גְּדוֹל וּמְפֹלֵג בְּמַעֲלָה מָאד מָאד, יָכוֹל לְגַמֵּר מֵהַ שְׂצָרִיף בְּחַיִּים חַיּוֹתוֹ.

ב. ע"פ הלשון בסיפורי מעשיות - מעשה י"ג מהז' בעטלירס, יום השני.

ויש אחד שאינו יכול לגמור עניין זה רק 'עם מיתתו', "ואפילו לזה צריך להיות גדול מאד, כי יש כמה וכמה גדולים, שאפילו עם מיתתם לא יועילו" – גם מיתתם לא תועיל, – "רק אם יש אדם גדול ומופלג במעלה מאד מאד, יכול לגמור מה שצריך בחיים חיותו".

לפני הסתלקותו של הרבי, אמר ר' נפתלי לרבי: "רבי, הרי אמרתם בתורה זו שהצדיק הגדול המופלג במעלה מאד יכול לגמור עוד בחיים חיותו!?", ענה לו רבינו ואמר: "כוונתי הייתה רק בבחינה מסוימת, אולם בכדי לגמור בשלימות – מוכרח הוא להסתלק!".

"כי הרבה יסורים ודברים קשים עוברים עליו, אך על ידי גדלותו ומעלתו עובר על כולם, ועושה פעולות השדה כמו שצריך".

אה, כאלו נשמות – הם מסתובבים בחוץ, הם אינם יכולים להיכנס פנימה לשדה! מדוע? מכיוון שהם כל כך מקולקלים, ולהכניסם פנימה לשדה הרי זהו דבר נורא, 'שדה עליון' 'חקל תפוחין' – הרי זהו דבר נורא, על כן מוכרחים תחילה לתקן את הנשמות הללו!

הערות ומראי מקומות

ג. עי' ימי מוהרנ"ת אות נ"ט: אחר כך בליל השי"ך ליום שלישי הוא רביעי דסכות הוא יום האחרון של ימי חייו הקדושים ואז עד אחר תצות לילה עמדו לפניו חברי רבי נפתלי ורבי שמעון... ואז בלילה חזר ודבר מענין הנשמות הנ"ל מה שצריך לתקן כאן הרבה הרבה נשמות מאד. ואמר, כמה משפטים יש כאן כמה קדושים היו כאן וכו'. ענה רבי נפתלי ואמר לו, הלא אמרתם בהתורה ויאמר בעז אל רות הנ"ל שהצדיק הגדול המפלג במעלה מאד יכול לגמור הענין בחייו עיי"ש. ענה הוא ו"ל ואמר, לא אמרתי לכם פי-אם איזה בחינה מזה, פי ההכרח לילה ולהסתלק בשביל זה.

ד. וז"ל שם: רק אם יש אדם גדול ומפלג במעלה מאד מאד, יכול לגמור מה שצריך בחיים חיותו, פי הרבה יסורין ודברים קשים עוברין עליו, אך על ידי גדלותו ומעלתו עובר על כלם, ועושה פעולות השדה כמו שצריך.

ה פרישת נח שנת תשל"ה

הנשמות הללו אינם יכולים להיכנס לשדה כלל, הנשמה מסתובבת לה למעלה, אולם היא איננה יכולה להיכנס פנימה!"

וכשזוכה לתקן הנשמות הללו ולהכניסם לשדה, או אז – אומר הרבי – "אזי טוב ויפה מאוד להתפלל, אזי התפילה על תיקונה!"

וה'בעל השדה' – אומר הרבי – משגיח ומשתדל תמיד 'להשקות האילנות', 'ולגדלם' – הכוונה היא לנשמות הללו.

להשקותם ולגדלם, 'ובשאר תיקוני השדה', 'ולהרחיק האילנות זה מזה הרחקה הראוי', "כדי שלא יכחיש האחד את חברו", מכיון שיש פעמים שצריכים להראות ל'מקורב גדול' 'הרחקה גדולה', "כדי שלא יכחיש את חברו!"¹.

שלא יכחיש אחד את חברו

'רבי נתן' השתוקק מאד להתגורר ב'אומן', אולם מאחר ורבי נפתלי כבר התגורר באומן – לא חפץ עוד רבי נתן להתגורר שם!

הערות ומראי מקומות

ה. ז"ל שם: ויש כמה וכמה נשמות עצמות, שהם נעים ונודים מחוץ לשדה, וממתנינים ומצפים על תקון, שיוכלו לשוב ולכנס אל מקומם. וגם אפלו נשמה גדולה, שבה תלויים כמה נשמות, לפעמים כשהיא יוצאת לחוץ, קשה לה לחזור לשם. והם כלם מבקשים ומצפים על בעל השדה, שיוכל להתעסק בצורך תקונם...

ו. וז"ל שם: וכשזוכה לתקן הנשמות ולהכניסם, אזי טוב ויפה מאד להתפלל, כי אזי התפלה על תקונה.
ז. וז"ל שם בהמשך: וזה הבעל השדה, הוא משגיח ומשתדל תמיד להשקות האילנות ולגדלם, ובשאר תקוני השדה. ולהרחיק האילנות זה מזה הרחקה הראוי, שלא יכחיש אחד את חברו. כי לפעמים צריך להראות למקורב גדול הרחקה גדולה, כדי שלא יכחיש את חברו.

טעם זקנים

הרבי אומר בתורה זו, שלפעמים צריך להראות לשני אילנות – 'אילנות גדולים' – 'הרחקה', שלא יהיו קרובים כל כך אחד לשני, "שלא יכחיש אחד את חברו",

מאחר ורבי נפתלי כבר התגורר באומן, לא חפץ עוד רבי נתן להעביר את מקום מגוריו לאומן!

פעם ענה רבי נתן ואמר – הרי 'רבי נתן' ו'רבי אהרן הרב מברסלב' התגוררו שניהם בעיר ברסלב; "רק אני יכול להתגורר יחד עם 'רבי אהרן דער רבי'!"^ה.

כפי הנראה, כאלו שני תלמידים של הצדיק, אינם צריכים להתגורר יחדיו במקום אחד! (רבי נתן ורבי נפתלי) "שלא יכחיש אחד את חברו", הם הרי שני אילנות גדולים, כדי "שלא יכחיש אחד את חברו"!

רבי אהרן הרב מברסלב

"רבי אהרן דער רב" הרב מברסלב, התקרב לרבי עוד בטרם נסע הרבי ל'ארץ ישראל', בשנים בהם הרבי עדיין התגורר בעיירה מעדוודיווקע.

"ר' אהרן דער רב" היה תחילה מקורב ל'ר' אהר'עלע' טיטוב'ער" – "ר' אהר'עלע" היה בנו של ר' צבי (הערש), ורבי צבי היה בנו של הבעל שם טוב הקדוש – ור' אהרן דער רב היה מקורב תחילה ל'ר' אהר'עלע".

הערות ומראי מקומות

ח. עי' ספר המדות – ערך מריבה אות מ"ט: קשה לשני גדולים שידורו בעיר אחת, עד שיהיה להם אמת.

לר' אהרן דער רב הייתה דודה שהתגוררה במעדוודיווקע, דודתו הייתה עשירה, ורבי אהרן נהג לבוא אליה פעמים רבות, דודתו הייתה תומכת בו ועוזרת לו, ודודתו החזיקה מאד מהרבי, היא הייתה 'חסידה' של הרבי.

באחת הפעמים כשרבי אהרן אמור היה להגיע לדודתו, שלח הרבי שליח לדודתו לאמור: "ברגע שאחיין שלך יגיע, תשלחי אותו אליי!".

היה זה בימות החורף, קור עז בחוץ - ורבי אהרן הרי עדיין לא היה חסידו של הרבי, הוא היה חסידו של "ר' אהר'עלע טיטוב'ער".

נו, רבי אהרן בא מן הדרך, אמרה לו דודתו: "הרבי שלח לקרוא לך!", ענה רבי אהרן ואמר: הרי רק עכשיו באתי מן הדרך, וכבר להיכנס?!", הוא היה עטוף כולו - קר מאד ברוסיה - הוא היה באמצע להוריד את הצעיף. לא עברו מספר דקות מאז בא מן הדרך, ושוב שלח הרבי שליח: "שיבוא תכף ומיד!" הוא עדיין לא היה חסידו של הרבי, אולם הוא הלך.

בהיכנסו לרבי הוא נכנס כאחד שבא מן הדרך, מהקור העז שבחוץ - כאחד שעדיין באמצע הדרך, עדיין היה לו קר, הוא עדיין לא פשט את מעילו. ענה הרבי ואמר לו: "נו, איך וועל דיך דערווארעמען!". [אני אחמם אותך].

זהו, הרבי החל לדבר עמו, ורבי אהרן הלך יחד עם הרבי - יצא כך שרבי אהרן הלך יחד עם הרבי למקווה. ענה הרבי ואמר לו: "האסט זיך שיין גע'טובל'ט - אז דו וועסט זיין מקורב צו מיר וועסטו זיך שענער טובל'ען!" [טבלת יפה - אולם אם תהיה מקורב אלי אזי תטבול יפה יותר!], כך אמר הרבי ל"ר' אהרן דער רב", באותה עת הוא עדיין לא כיהן כרב, הוא עדיין לא היה מקורב לרבי.

בקיצור, הוא הפך להיות חסיד של הרבי, הוא נהיה מקורב! היו עוד דברים רבים שהתרחשו שם.

ר' אהר'עלע טיטיוב'ער לא רצה להשלים עם העובדה הזו - הוא הרי היה אברך חשוב מאד ר' אהרן דער רב - והוא הרי היה מקורב תחילה לר' אהר'עלע' טיטיוב'ער.

אולם לאחר מכן, בעת שהרבי שהה בלמברג, ענה הרבי ואמר - וכמובא בחיי מוהר"ן^ט - "ר' אהר'עלע' טיטיוב'ער בא אליי ואמר לי שהמלך גזר עליך שתתהפך ותשכב על צדך השני!".

סיפור זה התרחש לאחר הסתלקותו של ר' אהר'עלע', הוא היה אדם גדול מאד, גדול במעלה מאד, הוא הסתלק זמן רב לפני הרבי, עוד בזמן שהרבי התגורר במעדוועדיווקע.

באותה עת שהרבי סיפר ש"ר' אהר'עלע בא אליי, ואמר לי שהמלך גזר עליך שתתהפך על צדך השני - ענה הרבי ואמר: "איצטער זענען מיר גוטע פריינד!" [כעת אנו ידידים טובים], הרי זהו מובא בחיי מוהר"ן.

הערות ומראי מקומות

ט. עי' חיי מוהר"ן אות קס"ח: כְּשֶׁהָיָה בְּלִמְבֶּרֶג וְשֶׁם הָיָה בְּסִכְנָה גְדוֹלָה כִּי עָסַק שָׁם בְּרִפּוּאוֹת, וְהָיָה זְמַן רַב שֶׁהָיָה שׁוֹכֵב עַל צֵד אֶחָד וְלֹא הָיָה יְכוּל לְשָׁכַב עַל צֵדוֹ הַשְּׁנַי. אַחֲרֵיכֵן עָשָׂה הַשֵּׁי"ת עִמּוֹ נְסִים נִפְלְאִים וְנוֹרְאִים וְהִתְחִיל לְשׁוֹב לְאִיתָנוּ קִצָּת, וּפְתָאוּם בְּלִילָה הַתְּהַפֵּךְ עַל צֵדוֹ הַשְּׁנַי וְשָׁכַב עָלָיו, וְאָמַר שֶׁהִרְפוּאָה שְׁלוֹ אֵינּוּ עַל-יְדֵי הַדְּאֻקָּטִיר רַק שְׁבִלְיָה בָּא אֶחָד וְאָמַר לוֹ שֶׁהַמְּלָכוֹת גָּזַר עָלֶיךָ לְשָׁכַב עַל צֵד יְמִין, וְשָׁכַב כְּדָרְכּוֹ עַל צֵד יְמִין [אֲשֶׁר זְמַן רַב לֹא הָיָה יְכוּל לְשָׁכַב עַל אוֹתוֹ הַצֵּד], וְאוֹתוֹ הֶאֱחָד שָׁבָא אֵלָיו בְּלִילָה הוּא הָיָה הָרַב הַחֲסִיד הַמְּפָרָס מוֹרְנוּ הָרַב רַבִּי אֶהְרֵן ז"ל מְשִׁיטֵיב נְכַד הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב ז"ל, וְאָמַר רַבְּנוּ ז"ל שֶׁעָשָׂו הָרַב הַנ"ל הוּא אוֹהֵב נְאֻמָּן אֵלָיו בְּאַהֲבָה גְדוֹלָה מְאֹד. וְעַי שֵׁם אוֹת תַּקְנִי"ג: ...וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מַה שֶׁהַפְּלִיג בְּמַעֲלַת קִדְשָׁת הַצְּדִיקִים שֶׁהֵם נְכַדֵי הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב ז"ל, כְּגוֹן הַרַה"ק ר' אֶהְרֵן מְשִׁיטֵיב ז"ל...

הרב הכשר שלי

לאחר מכן כשהרבי נסע לארץ ישראל - הרי הרבי התגורר במשך שנתיים בעיירה זלאטיפעליע, ומשם העתיק את מקום מגוריו לעיירה ברסלב - דיבר הרבי עם גבירי העיירה ברסלב ואמר להם: "אינני יכול להיכנס לברסלב אלא אם יכהן שם 'הרב שלי'!", ר' אהרן - הוא זה שיכהן כרבה של ברסלב!

הרבי אמר שהוא "השתמש בזכות אבות כדי להוציא את ר' אהרן ולהביאו לכהן כרבה של ברסלב!".

באותה עת היו דיבורים על כך שיכתירו רב מסוים לכהן כרבה של העיר ברסלב - אותו רב נמנה ביו חסידיו של ר' ברוך". אמרו זאת לרבי: "רבי, הרי ישנם דיבורים להכתיר את אחד מחסידיו של דודכם לרבה של ברסלב?!", ענה הרבי ואמר: "דאס איז מיין פעטער'ס כשר'ער רב - איך וויל מיין כשר'ן רב!" ["זהו הרב הכשר של דודי, אני חפץ שיכהן הרב הכשר שלי!"].

למעשה, דבר לא עזר, הרבי יצא יחד עם רבי אהרן להשתכן בברסלב!

(רבי מרדכי יגלניק: הרי הרבי ייחדו לעדות על התיקון הכללי¹).

הערות ומראי מקומות

י. בסוף צוואת הרב מטשעהרין - סדר יחוס משפחתו: וְאָבִי אָבִי ז"ל הוּא הָרַב רַבִּי אֶהְרֵן ז"ל נְתַמְנָה לְרַאב"ד בְּבִרְסָלָב בְּרִצּוֹן וּבְפִקְדַת רַבְּנֵי ז"ל אֹר הָאֹרֶת וְכוּ' הוּא רַבְּנֵי הָר' נַחְמָן זְצוּק"ל מְבִרְסָלָב, בְּעַל הַמַּחְבֵּר סֵפֶר לְקוּטֵי מוֹהֲר"ן הַקְּדוּשׁ וְשֵׁאֵר סִפְרִים קְדוּשִׁים הָרַבָּה כַּמְּפָרֵס. וְרַבְּנֵי זְצ"ל הִיָּה לוֹ הַשְׁתַּדְּלוּת גְּדוֹל בְּעִנְיָן זֶה שֶׁל הַתְּמַנּוּת הַרַבְּנֵי שֶׁל אָבִי אָבִי ז"ל בְּבִרְסָלָב. וַיֵּשׁ בְּעִנְיָן זֶה כַּמָּה סְפוּרִים נְפְלָאִים הָרַבָּה וְאִין כָּאן מְקוּמוֹ.

יא. רצ"ל, אחד מחסידי הרבי ר' ברוך'ל ממעז'בוז זצ"ל, דוד רביז"ל, שהוא אשר פעל והשתדל אז עבור דירתו של רביז"ל בעיר ברסלב.

יב. עיי שיחות הר"ן אות קמ"א: אחר כך סמוך לאותה העת בעת שהייתי אני בביתי בנעמרוב, אז גלה העשרה קפיטל תהלים לפני הרב דפא ברסלב, ולפני חברי רבי נפתלי מנעמרוב, ויחד אותם לעדות על זה... ועיי חיי מוהר"ן אות רכ"ג.

מאחר ורבי אהרן היה אדם גדול במעלה מאד, לכן אמר רבי נתן: "רק אני יכול לגור עמו יחד באותה עיירה!".

כיושב בסתר לחלות פני מלך

כשרבי נתן בא לרבי בתחילת התקרבותו, שלחו הרבי בשליחות לר' אהרן הרב מברסלב. נכנס רבי נתן לר' אהרן דער רב עם השליחות, בחזרתו בעת שנכנס לרבי שאלו הרבי: "וואס טוט דארטן מיין אהר'עלע?", ענה רבי נתן ואמר: "איך האב אים געטראפן זיצן מיט פארוויינטע אויגן!" [מה מעשיו של אהר'עלע שלי? ענה רבי נתן ואמר "מצאתיו יושב עם עיניים בוכיות!"].

רבי אהרן היה גאון עולם, שר התורה! הם היו שולשלת דורות של גאונים! ר' הירש לייב הרב (בנו של רבי אהרן), "רבי אהרן הרב", "הרב מטשעהריץ" (בנו של ר' הירש לייב), גאונים גאונים!

"מצאתיו יושב עם עיניים בוכיות", רב גאון – באמצע היום הוא יושב עם עיניים בוכיות!

ענה הרבי ואמר: "אויף אים איז געזאגט געווארן 'כיושב בסתר לחלות פני מלך מראה כהן!'!" [עליו נאמר 'כיושב בסתר לחלות פני מלך מראה כהן!']

בעת שהכהן הגדול יצא מקדשי הקדשים, מתאר הפייטן כיצד האירו פניו²³:
'כברקים', 'כגודל גדילים'! כך אנו אומרים בפיוט 'כיושב בסתר לחלות פני מלך' – כאחד שמתיישב בפניה להתחנן לפני ה' יתברך – כך היו נראים פניו

פרשת נח שנת תשל"ה

של הכהן הגדול בצאתו מקדשי הקדשים! 'כיושב בסתר לחלות פני מלך',
זהו מה שהרבי אמר באותה עת!

(ר' מרדכי יגלניק: רבי נתן כותב זאת בליקוטי הלכות¹).

זוהי אכן המטרה לשמה שלח הרבי את רבי נתן - כדי שיפגוש יהודי גאון,
רב, יושב באמצע היום עם עיניים בוכיות! היכן רואים רב גאון שיושב ועיניו
בוכיות?!

אכן למטרה זו שלחו הרבי! היה זה בתחילת התקרבותו של רבי נתן, גם
רבי נתן היה יהודי גאון - שיראה בעיניו שיכולים להיות גאון בתורה ולכהן
כרב, ואף על פי כן לשבת באמצע היום עם עיניים בוכיות! אה.

רבי נתן פעל יותר טוב מכולם

ר' אהרן הרב מברסלב העיד על רבי נתן: "הוא בא מאוחר יותר מכולם,
והוא פעל טוב יותר מכולם!".

רבי נתן התקרב לרבי בחודש אלול שנת תקס"ב, והרב רבי אהרן התקרב
לרבי עוד בטרם נסע הרבי לארץ ישראל, בערך בשנת תקנ"ג - תקנ"ד. ובשנת
תקנ"ח נסע הרבי לארץ ישראל.

העיד רבי אהרן על רבי נתן: "הוא בא מאוחר יותר מכולם, והוא פעל טוב
יותר מכולם".

הערות ומראי מקומות

יד. עיי' השתפכות הנפש בהקדמה: ופעם אחת אמר שיכולין להפיר באחד אם יש לו התבודדות הינו פי
על-ידי-זה נתגלה על פניו בוישה ויראה גדולה מהשם יתברך, ולא להנם מתאר הפיטן את מראה הכהן
הגדול בצאתו מבית קדש הקדשים כיושב בסתר לחלות פני מלך מראה כהן, ומכל זה תבין לנפשך
מעלת המתבודד והיושב בסתר לשפך לבו ונפשו פמים נכח פני השם.

טו. עיי' פרפראות לחכמה תו' ס"א אות י"ח ענין גדולת מוהרנ"ת ז"ל על פני שאר הזקנים המקורבים
מכבר לרביז"ל.

יב טעם זקנים

הרי כך היה, "ר' אהרן דער רב" לא נסע לאומן על ראש השנה, וכן "הרב ר' הערש לייב" גם הוא לא נסע לאומן על ראש השנה, אולם "הרב מטשעהרין" ו"הרב ר' חיים" – אחיו של הרב מטשעהרין, הם כבר כן נסעו לאומן לימי ראש השנה!

הייתה לו לרבי נתן קבלה מהרבי, הוא ידע שלאחר הסתלקותו של הרבי צריכים לנסוע לאומן על ראש השנה! ומדוע? בגלל שרבי נתן שהה אצל הרבי בראש השנה האחרון! עיקר התייסדותו של הקיבוץ באומן בימי ראש השנה לנצח, נהיה בראש השנה האחרון לימי חייו של הרבי"ט!

מכיוון ש"ר' אהרן דער רב" לא היה בראש השנה האחרון – הוא הרי חזר לביתו", הוא לא שמע את רמזיו של הרבי, לכן הוא לא נסע לאומן!

נו, ר' אהרן דער רב ורבי נתן התגוררו באותה עיירה – רבי אהרן היה מתלמידי הראשונים של הרבי, והוא לא נסע לאומן על ראש השנה, לאחר הסתלקותו של הרבי. ולעומת זאת, רבי נתן הבין מהרבי שכן צריכים לנסוע! נורא, זהו לא דבר של מה בכך. התלמיד הכי וותיק, והוא לא נוסע. ולעומת

הערות ומראי מקומות

טז. עי' היטב חיי מוהר"ן אות ר"כ, ואות ת"ו. ועי' פרפראות לחכמה תו' ד' אות כ"ג, תו' י"ג אות י"ג, ותו' ס"א אות י"ד, ואות ט"ו וז"ל: וכבר מבואר בספר חיי מוהר"ן איך בערב ר"ה האחרון באומן סמוך להסתלקותו ז"ל סיפר הרבה בענין גדול החיוב ליסע אליו ז"ל על ראש השנה, ואמר שאין דבר גדול מזה, והזהיר הרבה בזה; ואחר כך כשנסתלק בסמוך תיכף בחג הסוכות שאחר ראש השנה הזה, אז ידעו והבינו כולם למפרע שכל ענין הסיפור והאזהרות הנ"ל, היו גם על אחר הסתלקותו ז"ל, להתאסף גם אז יחד כל הקיבוץ של אנ"ש על ראש השנה, ושעל ידי זה נעשין תיקונים נפלאים מאוד מה שאין לשער כלל, ולא ביאר הענין בפירוש מטעמים הכמוסים אליו, בשגם כי ידוע כי כך היה דרכו בקודש גם בשאר ענינים רבים מעניניו הקדושים ז"ל וכמבואר במקום אחר. ועי' גם שם תו' ה' תניינא אות כ"ג, ושם תו' ח' אות ט"ו, ותו' מ'.

יז. עי' חיי מוהר"ן שם.

זאת, התלמיד הכי צעיר אומר שהרבי כן הורה לנסוע! זהו לא דבר של מה בכך!"

מכיוון שרבי אהרן לא היה בראש השנה האחרון, הוא לא ראה את הרמזים שהרבי רימז מעניין ראש השנה!

הערות ומראי מקומות

יח. ע"י פרפראות לחכמה (להרב מטשעהרין ז"ל) תו' ר' אות ט"ו-ט"ז: ושמעתי מאבי ז"ל ששמע מזקני תלמידיו הקדושים של רבינו ז"ל, שהבינו אז מרמיזותיו הקדושים של רבינו ז"ל שבמאמר זה נתן סמיכה לתלמידו הקדוש הר"ר נתן ז"ל ... ובענין מה שנראה בחוש כי כמעט כל השארת רשימתו הקדושה של רבינו ז"ל הוא רק על ידי הר"ר נתן ז"ל, ויש בכל הנ"ל דברים נפלאים הרבה, ואי אפשר לבאר בכתב ואפילו בעל פה, ואף על פי כן רשמתי ברמיזה קצת למען ידעו דור אחרון וכו'.

ובתו' ס"א אות י"ז: ולפי עניות דעתי רימז גם בזה סמיכה להר"ר נתן ז"ל, כאשר כבר רמזנו למעלה קצת בענין מה שביארנו קצת על המאמר קרא את יהושע סי' ו' ושגם במאמר כי מרחמם ינהגם בלק"ת סי' ז' שנאמר בשנת תק"ע שהיא שנה האחרונה של ימי חייו ז"ל, וגם שם מובא בסוף המאמר פסוק זה (שם) ויהושע בן נון מלא רוח חכמה וכו', ואז הבינו גם קצת מאנ"ש שכוונתו ז"ל להסמיק בזה את הר"ר נתן ז"ל.

ושם אות י"ח: נמצא מבואר שרימז רבינו ז"ל בזה המאמר גם כן בחינת סמיכה להר"ר נתן ז"ל, כאשר באמת היה מנהיג ישראל אמיתי וזיכה את הרבים מאוד אחר פטירתו של רבינו ז"ל, וכמעט שעיקר ההשארה של רבינו ז"ל הוא רק על ידו וכמבואר במקום אחר, ואף על פי כן לא ביאר רבינו ז"ל ענין זה מפורש מטעמים הכמוסים אליו ז"ל וכנ"ל נמצא מבואר שאחר פטירתו של רבינו ז"ל עדיין נשאר איזה בחינת מנהיג הכולל לאנ"ש היינו הר"ר נתן ז"ל, רק שממילא מובן שהזקנים המקורבים לרבינו ז"ל מכבר קודם התקרבותו של הר"ר נתן ז"ל בוודאי היה קשה להם לקבל עליהם את הר"ר נתן ז"ל למנהיג, ועל דרך שאמרו רז"ל גם לענין משה ויהושע ממש זקנים שבדור אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה וכו', בפרט כי רבינו ז"ל לא ביאר בפירושו, וגם להר"ר נתן ז"ל היה קשה לקבל השררה והמנהיגות ולהשתרר קצת על זקני מקורבי רבינו ז"ל, אך על כל פנים לבני הנעורים הרוצים להתקרב אל השם יתברך, אליהם בוודאי היה הר"ר נתן ז"ל לרועה נאמן ומנהיג אמתי. (ועי' כע"ז שם בתו' ס"ג אות ז' ענין "משם רועה אבן ישראל - ס"ת נמלה", ובתו' ה' תניינא אות י"ח ענין "שבעה משיבי טעם").

ובתו' ז' תניינא אות כ"ו: אמר המחבר שמעתי מאבי ז"ל ששמע מגדולי המקורבים של רבינו ז"ל, שהבינו מרמיזותיו הקדושים של רבינו ז"ל, שבזה המאמר הקדוש סמך ידיו על הר"ר נתן ז"ל שהוא יהיה המוציא והמביא בכל עניניו הקדושים של רבינו ז"ל לאחר פטירתו, כמו שראינו בעינינו שכן היה, שכל עיקר קיום השארתו הקדושה של רבינו ז"ל לנצח היה רובו ככולו כמעט רק על ידי הר"ר נתן ז"ל כידוע. (ועי' שם אות כ"ח, ושם אות ל' מה שלא ביאר רבינו ז"ל בפירושו על מהרנ"ת).

על כל פנים, אנו מדברים על כך שאילן אחד לא 'יכחיש את חברו'ט, ולכן לא יכול היה רבי נתן להתגורר ב'אומן', מכיוון שרבי נפתלי כבר התגורר שם.

אולם ב'ברסלב' יכול היה רבי נתן להתגורר, ועל כך אמר: "רק אני יכול להתגורר יחד עם רבי אהרן באותה עיירה!".

בירור המדמה

כשנוצרה שאלה בביתו של רבי נתן, היה רבי נתן מורה להראות לו תחילה את השאלה, ורק לאחר מכן היה שולח לשאול את "ר' אהרן דער רב"!

הרבי אמר שהוא המשיך לר' אהרן 'בירור המדמה' על מנת לפסוק שאלות".

רבי אברהם בן רבי נחמן מביא שם בתורה נ"ד^י, שמקובל אצלינו שהרבי המשיך לר' אהרן 'בירור המדמה' על מנת שיוכל לפסוק שאלות (עיינין שם "שהמשיך לאנשיו כח המדמה ברור" וכו') רבי נתן הורה להראות לו תחילה את השאלה – הוא עצמו בדק את השאלה, ורק לאחר מכן הורה שיילכו לשאול את "ר' אהרן דער רב"!

הערות ומראי מקומות

יט. כנ"ל מתו' ס"ה אות א'.

כ. שם אות ד': ששמעתי מאבי ששמע ממוהרנ"ת ז"ל, שבהמאמר והשגה הזאת, פקד וצוה עליו אדמו"ר ז"ל מאז והלאה לחדש בתורתו, ושעל זה סבב בכלל הענין, אין אדם דן וכו', לדמות מילתא למילתא מעצמו, אלא אם כן קיבלה מרבו וכו'. ואמר אז [מה שמובא בחיי מוהר"ן, בהשיחה עבודת ה' אות [ע"ח] (פ"ד)], שהמשיך לאנשיו כח המדמה ברור וזך, ועיקר דבריו היו על מוהרנ"ת ז"ל בעצמו, שהוא שקיבל אז מאתו בירור המדמה, לחדש ולדמות מילתא למילתא, ובלי טעות והיפך ח"ו... (והוא בחיי מוהר"ן אות תקכ"א, עיי"ש).

כשיוליכו נפטר...

הייתי בברסלב מספר פעמים, קבורים שם "ר' אהרן הרב מברסלב" ו"ר' הערש לייב" בנו, הם קבורים בסמיכות אחד ליד השני, בשנים עברו היו בנויים בחלקת קבורתם ארבעה עמודים וגג על גביהם.

"ר' אהרן דער רב" קנה חלקת קבורה לו ולרבי נתן, בכדי שיהיו קבורים יחדיו 'באמצע בית החיים'.

אולם "רבי נתן בן רבי יהודה" הקבור בטבריה – הוא שמע מרבי נתן, שרבי נתן אמר כך: "אז מען וועט דורכפירן א נפטר דורך אים, וועט אים זיין א טובה (לנפטר)!" [כשיוליכו את הנפטר סמוך לקברו, אזי תהיה לנפטר טובה מכך!] כך אמר רבי נתן.

אמר רבי נתן בן רבי יהודה: "והיה ורבי נתן ייקבר באמצע בית הקברות, הרי שלא יוליכו את כל הנפטרים סמוך לקברו, אולם אם ייקברו את רבי נתן בתחילתו של בית הקברות – אכן כשמגיעים לבית הקברות, מיד בתחילתו נמצא קברו של רבי נתן – הרי שיהיו מוכרחים להעביר את כל הנפטרים בסמוך לקברו של רבי נתן!"

רבי נתן בן רבי יהודה ידע על כך ש"ר' אהרן דער רב" כבר קנה חלקה לו ולרבי נתן – רבי נתן נפטר בליל שבת קודש, והקבורה הייתה במוצאי שבת, תיכף ומיד בצאת הכוכבים – הלך רבי נתן בן רבי יהודה יחד עם אנשי החברה קדישא, וחפר קבר מיד בכניסה לבית החיים, ממש בקצה הבית החיים.

אמר רבי אהרן דער רב: "לא אמחל לו לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי! הוא נטל ממני חבר אמתי!"

הוא היה חריף רבי נתן בן רבי יהודה, מכיוון שזהו דיבור מרבי נתן: "שיהיה לנפטר טובה מכך שיוליכוהו סמוך לקברו", אם כן לא שייך לדבר

כלל! הוא דאג לכך שרבי נתן ייקבר ממש בכניסה לבית החיים, ואז מוכרחים יהיו להעביר את כל הנפטרים בסמוך לקברו של רבי נתן!".

רבי נתן שלנו!

(השואל: כמה שנים עברו מאז נסתלק רבי נתן ועד להסתלקותו של רבי אהרן דער רב?) עוד באותה שנה! רבי אהרן היה מבוגר מרבי נתן ב'ארבע שנים', רבי נתן נפטר בעשרה בטבת, ו'ר' אהרן דער רב" בראש חודש אב!

עדיין נותרו לי אחד עשרה חודשים...

הרבי אמר לרבי אהרן: "דיין חודש איז 'אב'!" [החודש שלך הוא 'חודש אב'], (אמרו אנ"ש) והסימן הוא: "באחד באב מת אהרן"כא.

באחת השנים ב'חודש אב' חלה "רבי אהרן דער רב", לאחר שחודש אב חלף, אמר רבי אהרן: "יש לכם אותי עדיין לעוד 'אחד עשרה חודשים', מכיוון שהחודש שלי הוא 'חודש אב' – כך הרי אמר הרבי"כב!",

ובכל שנה בהגיע 'ראש חודש אלול' היה רבי אהרן עורך סעודה לבני ביתו ואומר להם: "יש לכם אותי עדיין לעוד אחד עשרה חודשים!".

הייתה לו אמונה ברבי! מאחר והרבי אמר ש"החודש שלי הוא חודש אב", הוא היה בטוח בכך ששאר ימות השנה מובטחים! וכשהגיע חודש אלול –

הערות ומראי מקומות

כא. היינו אהרן הכהן, והוא מלשון המגילת תענית עי' שו"ע או"ח סי' תק"פ ס"ב.

כב. עי' כוכבי אור – אנשי מוהר"ן אות ל"א.

אחרי שחודש 'אב' חלף ועבר לו - היה רבי אהרן עורך סעודה לבני ביתו ואומר להם: "יש לכם אותי עדיין לעוד אחד עשרה חודשים!", אמונה ברבי!

בחרו לכם את החלק הטוב...

בהיותי כברסלב, שמעתי מהזקנים שם, שבשעה ש"רבי אהרן דער רב" עמד להסתלק מהעולם, בעת יציאת הנשמה - הורה רבי אהרן שיניחו את מיטתו באמצע הבית, לא ליד קיר, כדי שנכדיו יוכלו לעמוד סביב מיטתו, כל צאצאיו יעמדו סביב סביב.

כשהמיטה עומדת סמוך לקיר, אזי אין יכולים לעמוד בצדו של הקיר - אולם כשהמיטה עומדת באמצע הבית, אזי יכולים לעמוד סביב למיטה.

הורה רבי אהרן להעמיד את מיטתו באמצע הבית, ומסביב למיטתו עמדו בניו, נכדיו, ניניו, כולם עמדו סביב סביב, ורבי אהרן אמר להם כך - הוא הרי היה גאון עצום "רבי אהרן דער רב", ובנוסף לכך הוא גם היה חכם נפלא מאד, חכמתו הייתה גדולה מאד, חוץ מצדקותו שהייתה נפלאה מאד, גם חכמתו הייתה גדולה מאד.

אמר רבי אהרן לצאצאיו כך: "העולם אומרים עליי שאני יודע ללמוד, ומחשיבים אותי לחכם, נו, מאחר ואני יודע ללמוד ואני גם חכם, הרי שבחרתי לי 'חלק טוב'! בניי, הנני אומר לכם, חלקי הוא 'הרבי', זהו החלק אותו בחרתי לי! וגם 'אתם' לכו ובחרו לכם חלק טוב זה!".

נו, שה' יתברך יעזרנו שגם אנו נזכה לאחוז בחלק זה לאורך ימים ושנים טובות!

לא הסתכל חוץ מד' אמות

(אחד הנוכחים: 'רב' לא הסתכל לעולם מעבר לד' אמות) כך מובא בגמרא^כ: "אמר ליה רב לרב שימי: שימי את?" – 'שימי' היה בנו של רב חייא, ונכדו של רב, שואל רש"י: מדוע שאלו רב "שימי את" (הרי זהו נכדו)? אלא מכיוון שהוא לא הסתכל חוץ לד' אמות, הוא לא הבחין שזהו נכדו!

'רבי נתן' גם נהג כך! (ר' משה ביננשטוק: עוד לפני התקרבותו לרבי?) כן! הוא לא הסתכל חוץ לד' אמות!

רפואות שבספר המידות

(רמ"ב: השמעתם על כך שרבי נתן לא השתמש ב'סגולות', ואפילו באלה שמובאים בספר המידות?) רק לעניין רפואות! בסגולות מעניין רפואה הוא לא השתמש!

(רמ"ב: אולם הסגולה שבספר המידות לומר 'הן אראלם צעקו חוצה' וכו'^{כז}) מי אומר?! לא, רק בסגולות מעניין רפואה הוא לא השתמש!

(רמ"ב: ישנם אומרים שבספריהם של החילוניים כתוב ש'הירש בער' היה בנו של 'חייקל', ולא חתנו^{כח}) הירש בער היה חתנו של חייקל, חתנו הוא היה! (רמ"ב: שניהם היו חתניו? 'דוקטור לנדאו' ו'הירש בער' היו חתניו?) כן!

הערות ומראי מקומות

כג. מנחות דף ק"י ע"א.

כד. ע"י שם ערך ראיה אות ט'.

כה. ע"י כוכבי אור סיפורים נפלאים, מענין המשכילים מאומאן.

ט פרישת נח שנת תשל"ה

(רמ"ב: כמה ילדים היו לו לרבי אברהם בן רבי נחמן?) כמדומני שלשה ילדים! (רמ"ב: כאן בארץ ישראל?) כן! (רמ"ב: ידוע שהייתה לו כלה בביתו-) ושתיים קטנים יותר.

(רמ"ב: שמעתי כאלו אומרים שגם באומן היה לו בן, מזווג ראשון, והוא נפטר), לא לא, באומן לא נולדו לו ילדים! היא הרי התגרשה ממנו, ר' אברהם רצה שהיא תיסע עמו לארץ ישראל, והוא הבטיח לה: "בארץ ישראל תלדי בנים!", אולם היא לא רצתה!

(רמ"ב: איזה זיווג היא הייתה, האחרון?) בתו של ר' נפתלי כהן, כאן בארץ ישראל? זיווג שלישי!

(רמ"ב: באיזו שנה נולד רבי נחמן טולטשינ'ער?) בשנת תקע"ד! (רמ"ב: והוא נפטר בשנת תרמ"ד, נמצא אם כן שהוא חי שבעים שנה במדויק), כן, שבעים שנה!

בעלים לתרופה במכתבים של שנות 'תק"צ' כתובי: 'רבי נחמן', 'רבי נחמן'! בעת ההיא הוא היה בן תשע עשרה שנה, עשרים שנה!

הנני חפץ להיות נרדף

(רמ"ב: מהי כוונת הרבי בשיחה: "כשהוא נעמד לגמרי, אזי הנני נוטלו לגמרי") "כשהוא (החולק) מותיר לי 'מעבר צר', הנני מתאמץ ומשאירו, אולם כשהוא סוגר את הדרך כולה, אזי הנני נוטל'כי!".

הערות ומראי מקומות

כו. עיי' עלים לתרופה מכתב קפ"ד: ונפלאתי עליך בני חביבי שלא הודעתני דבר מידידנו רבי נחמן טולטשינ'ער, נא מאד להודיעני משלומו על ידי מקדם. ושם מכתב ר"א, רי"ג, רט"ו, ועוד.

כז. עיי' ליקוטי מוהר"ן תו' ר"ח בפירוש הפסוק "צופה רשע לצדיק וכו' ה' לא יעזבנו בידו".

(רמ"ב: רבי נתן אמר על ר' שלמה ראובן זלאטע'ס, שהוא לא ימחל לו וכו', מהו באמת הטעם לכך?) היה לו חלק במחלוקת, בעל מחלוקת זהו כבר עניין אחר לגמרי! (רמ"ב: כמדומני שסיפרתם שהוא היה מתפלל במשך כמה שעות?! הוא היה בעל תפילה נפלא, עובד ה' נפלא, עובד ה' מופלג, אולם מחלוקת... (על ידו נגרם חלק מהמחלוקת על מוהרנ"ת ואנשיו).

(רמ"ב: למעשה בכל המחלוקת רבי נתן לא היה אשם בכלום), רבי נתן אף פעם לא היה אשם, רבי נתן היה תמיד 'נרדף', רבי נתן אף פעם לא היה 'רודף'. כל השנים, היה רבי נתן נרדף - הוא אף פעם לא היה רודף! היה בכוחו להיות 'רודף' כ"ח, אולם הוא היה 'רק נרדף'!

עד לימינו אנו הם עדיין חולקים על רבי נתן! והוא עדיין מקרב יהודים לה' יתברך עם הליקוטי הלכות שלו, עם תפילותיו, עם מכתביו, עם כל אלה הוא עדיין עוסק בקירוב יהודים לה' יתברך! נו, על יהודי שכזה עדיין צריכים לחלוק?!

(רמ"ב: ר' אלי' חיים אומר שהמתנגדים היו אומרים 'אם לא נתן לא עכב' - לולא רבי נתן הם לא היו מעכבים, הכל זהו רק בגלל רבי נתן!)

הערות ומראי מקומות

כח. העתק מטעם זקנים קונטרס ל' - פרשת וארא תשל"ד: רבי נתן האט געשוויגן - מען האט אים אזוי פיל מבוזה געווען, מען האט אים אזוי פיל גע'רודפ'ט, מען האט אים געוואלט הרג'ענען, האט רבי נתן געזאגט אלע יארן: "איך וויל נישט זיין קיין רודף, איך וויל זיין א נרדף!" ס'איז געווען צייטן וואס ער האט געקענט זיין א 'רודף' אויך! די 'מחקרים' (- המשכילים באומאן שמוהרנ"ת היה מדבר עמם עפ"י ציווי רביז"ל, כמבואר במקו"א), האבן געזאגט צו אים: "אויב איר ווילט, קענען מיר זעהן אז די אלע רודפים זאל ווערן פון זיי גארנישט! ביז פיר און צוואנציג שעה זאלן זיי זיך נישט געפינען אין גאנצן לאנד - אין רוסלאנד!", (אמר להם מוהרנ"ת): "ניין, איך וויל נישט זיין קיין רודף!", ער האט זיי א זאג געגעבן מיט דעם לשון: "איך פארגיין זיי נישט אז זיי זאלן זיין נרדפים!" "איך' וויל זיין א נרדף, נישט 'זיי' זאלן זיין נרדפים!" קומט אויס - דאס איז גאר א יסוד פונעם רבי'נס זאך - אז איך זאל זיין א 'נרדף', נישט קיין 'רודף'! א נרדף מוז שווייגן, א נרדף מוז שווייגן!

אתרוג מזן קארפין בימי חנוכה...

(רמ"ב: רבי נתן אמר: הדבר דומה לאתרוג בימי חנוכה?) כן, רבי נתן שהה שם בגאליציא, שם היה רב אחד שהתפלל תפילה נאה מאד, תפילה יפה, אלא שהשעה הייתה מאוחרת! ענה רבי נתן ואמר: ס'איז א קארפינער אתרוג, ס'איז אבער אום חנוכה! [זהו אתרוג מזן קארפין - אתרוגים מזן קארפין היו אתרוגים מהודרים ויפים ביותר - אולם בימי חנוכה!]

בימי 'חג הסוכות' - גם אם האתרוג לא נראה הכי טוב, כדיעבד מברכים עליו ומקיימים מצוות עשה! אולם בימי 'חנוכה' - גם יהיה זה האתרוג הכי יפה, אין מברכים עליו!

ישנו מכתב, כותב שם רבי נתן: יש לנו בקבלה מהרבי שנתפלל השכם בבוקר, בפרט כוותיקין^{כט}!

בצוואת הריב"ש מובא שהבעל שם טוב הקדוש אמר: "ישנו חילוק והבדל בין 'קודם וותיקין' ובין 'אחר וותיקין' כרחוק מזרח ממערב!".

התפילה שמתפללים כוותיקין יש לה חשיבות אחרת לגמרי! נו, שה' יתברך יעזרנו.

הערות ומראי מקומות

כט. עלים לתרופה מכתב כ"ד: ואתה ידעת עצם תשוקתנו להתפלל תמיד בבקר השכם כאשר הזהירנו הוא ז"ל (שיחות הר"ן לא), נא בני שתרגיל עצמך בזה, מי יתן שתזכה להתפלל בכל יום תפלת הותיקין אשריך וטוב לך, כי קשמתפללין בבקר השכם, יש פנאי וחרות כל היום לעבודתו יתברך. אשרינו מה טוב חלקנו על כל דבור ודבור שזכינו לקבל ממעיני הישועה, כי גם הנגה הזאת הנ"ל הוא יסוד גדול להתקרב להשם יתברך.

ל. פרק ב' וז"ל: שיהיה רוב התפילה עד קרוב לקריאת שמע קודם הנץ, והחילוק בין קודם הנץ לאחר הנץ כרחוק מזרח ממערב (כי אז עדיין יכולין לבטל כל הדינים) וכו'.

שינויי נוסחאות

(רמ"ב: 'הזן ברחמיו את הכל' זהו נוסח של הרבי או של הבעל שם טוב?) באוקראינה נוהגים לומר כך! (רמ"ב: נוסח זה התקבל בין כלל אנשי שלומינו?) כן, וגם בין כאלו שלא נמנים בין אנ"ש!

(רמ"ב: 'מלך יחיד חי העולמים' זהו כן נוסח של הרבי?) הרבי אמר כך: "אינני מביע דעה בענייני נוסחאות, ברם כאן הנני כן מביע דעתי; מכיוון שבתחילת הברכה ב'ברוך שאמר' אומרים 'יחיד חי העולמים' – אם כן ראוי שגם בסיום יאמרו 'יחיד חי העולמים'!", כך אמר הרבי.

(רמ"ב: ומה בנוגע לכל שאר השינויים שיש בזמירות – בפיוט 'כי אשמרה שבת' אומרים: "השמחים בו שמחה משיגים"?) כן כן, רבי אברהם בן רבי נחמן הוא זה ששינה את הנוסח!

רבי אברהם בן רבי נחמן אמר: "לא כותבים פיוט בלשון עונש!", בזמר מדברים משבחו של ה'קיום', לא מהעונש!

בזמר כותבים משבחה של שבת: "השמחים בו שמחה משיגים"! אולם הפייטן כותב שם: "המתאבלים בו אחר נסוגים". וכן הוא כותב: מחל מלאכה בו סופו להכרית". אמר על כך רבי אברהם בן רבי נחמן: "המבטל בו סופו לשארית"! 'ביטול מלאכה', המבטל ממלאכה, סופו לשארית, שבת היא ביטול מלאכה!

הסתכל בכל שאר הפיוטים וראה שאין מדברים מעונשים, כתובים שם רק שבחים: "שכרו הרבה מאד על פי פעלו" וכו' וכו'. כך גם כל הפיוט של "מנוחה ושמחה"!

ברוך אשר נתן מנוחה

(רמ"ב: מספרים ש"ר' נחמן אלשיך" – נכדו של רבי נתן, מהעיר טולטשין, נהג לשורר בכל ימות השבוע הפיוט 'כל מקדש שביעי' בהתכוונו לרבי), **אינני יודע מכך!** (רמ"ב: גם אותו כינו בשם "רבי נחמן טולטשינ'ער"? "דער אלטער ר' נחמן" [נחמן הזקן] כינוהו!

(רמ"ב: ר' נחמן טולטשינ'ער אמר "אשר נתן מנוחה"? **כן כן, אנו מברכים ברכה על הרבי: "ברוך השם אשר נתן מנוחה"**! (רלוי"צ נשמע מזמר את הקטע: **אשר נתן מנוחה, נתן מנוחה, מנוחה!** הרי זהו הנוסח.

(השואל: 'בליל שבת חול המועד' מזמרים רק 'שלום עליכם' ו'אשת חיל'? **שלום עליכם לא מזמרים, רק 'אזמר בשבחין' ו'אשת חיל'. וביום השבת מזמרים 'אסדר לסעודתא'. ובשלש סעודות מזמרים את כל הזמירות!**

(השואל: ו'במוצאי שבת חול המועד' לא מזמרים זמירות כלל?) **בפיוט 'המבדיל' משנים קצת את הנוסח. זהו שינוי שכבר הודפס בסידורים. בפיוט 'המבדיל', אין אומרים בין 'קודש לחול', ישנו איזשהו שינוי!**

(השואל: אולם מזמרים את הזמירות כולם במוצאי שבת?) **כן!**

נו, שה' יתברך יעזור שנשמע בשורות טובות, שה' יתברך יעזור.

(מדבר מצאציו של רבי נחמן טולטשינ'ער) **בתו הראשונה נולדה מזיווג ראשון, והוא השתדך עם ר' יצחק בער – בתו של רבי נחמן טולטשינ'ער הייתה כלתו של ר' יצחק בער^{לא}.**

הערות ומראי מקומות

לא. ר' יצחק בער מטעפליק-טירהאויצע, אחיו של ר' יקותיאל, מחשובי תלמידי מוהרנ"ת ז"ל. ובנו ר' יודל נשא את מרת חיה ביילא בתו של ר' נחמן טולטשינ'ער ז"ל.

אשת רבי נחמן טולטשינ'ער מזיווג ראשון לא האריכה ימים, ומאשתו בזיווג שני (מרת אסתר שיינדל) נולד רבי אברהם, ושאר ילדיו.

מזיווג שני נולדה בתו 'מלכה', שהייתה אשת ר' אלטר טעפליק'ערל'ב. בת נוספת הייתה לו לרבי נחמן טולטשינ'ער באומן, 'רחל' (אשת ר' יחיאל ווייסלייב), ועוד בת אחת (אשת ר' גדליה וועלוול ב"ר מנשה).

(רמ"ב: שני בנים היו לו, ר' אברהם ור' ישראל בול?) היה לו בן נוסף (בנו חורגו) - 'וועלוול' קראו לו, אחיו של ר' אברהם, כן! (רמ"ב: הכרתם אותו?) וודאי שהכרתי אותו, בטשעהרין! הוא לא היה בנו של רבי נחמן טולטשינ'ער, אלא אחיו של ר' אברהם מצד אמו. כשרבי נחמן התחתן עמה היה לה בן. (רמ"ב: הנכם מתכוונים לאסתר שיינדל?) כן, אסתר שיינדל (זוגתו השנייה של רבי נחמן). צורת פניו של 'וועלוול' הייתה בדיוק כשל 'רבי אברהם בן רבי נחמן', הוא התגורר בעיירה טשעהרין.

מזיווג שני נולדו לו לרבי נחמן שלשה בנות ושני בנים, (רמ"ב: ומזיווג ראשון?) בת אחת. (כלתו של ר' יצחק בער, כנ"ל). (רמ"ב: היכן היא התגוררה?) בעיירה באברניץ, (ר' נחמן בורשטיין: יוצא אם כן שהיו לר' נחמן ארבעה בנות?) כן, ארבעה בנות ושני בנים!

הערות ומראי מקומות

לב. בזיווג השני, ומקודם היה אשת ר' נתן בייטלאכער ז"ל.

חלק מהוצאות הקונטרס נתרמו לעילוי נשמת האישה
הצדקנית מרת צערל בת ר' מנחם הכהן ז"ל